WE MOETEN WEG VAN HET MARKTDENKEN EN TERUG NAAR ONZE KERNTAAK: HET VOLK HUISVESTEN

MENSENMAKENdeSTAD

Bouwen en duurzaamheid worden vaak in één adem genoemd. Maar in werkelijkheid is bouwen helemaal niet zo duurzaam. Daarom bedacht Jan Wijnand Groenendaal van JWG Architecten de Trias Architectuur. Een simpel beslismodel met een positieve impact op de leefomgeving en het woningtekort.

Tekst: *Petra Pronk*

(Nieuw)bouw is verantwoordelijk voor 40% van de afvalproductie en voor 40% van het gebruik van grondstoffen. Reden genoeg om niet klakkeloos te kiezen voor sloop-nieuwbouw, vindt Jan Wijnand Groenendaal. Als we echt duurzaam willen bouwen, dan moeten we in zijn optiek verder gaan dan het toepassen van de 'Trias Energetica. Deze methodiek inspireerde hem tot een beslismodel voor bouwen: de Trias Architectuur.

'EEN GEBOUW LATEN STAAN IS ALTIJD DUURZAMER DAN EEN NIEUWE BOUWEN'

Beslismodel

Stap 1 is kijken of je het gebouw in stand kunt houden voor dezelfde functie. Dat klinkt logisch, maar in de praktijk wordt deze stap meestal overgeslagen. Als dit niet lukt, kun je doorgaan naar stap 2: kijken of je met zo weinig mogelijk aanpassingen het gebouw geschikt kunt maken voor een andere functie. 'Een gebouw laten staan en aanpassen aan een nieuwe functie is altijd duurzamer dan nieuwbouw - hoe duurzaam je ook bouwt', verklaart Groenendaal. Pas als 1 en 2 niet mogelijk zijn, komt stap 3 in beeld: nieuwbouw. Maar ook dan geldt: neem het bestaande gebouw als uitgangspunt. 'Het is de kunst om te kijken of je waarde kunt creëren door een stukje aan te bouwen of weg te halen en het gebouw zo geschikt te maken voor de nieuwe functie of tijd.' Een goed voorbeeld van bouwen volgens dit beslismodel is de transformatie van een oude huishoudschool in Amersfoort tot woningen (zie illustraties).

Transformatie van schoolgebouw naar woongebouw

U bent hulpvrouwe

Wat is er nodig om te kunnen bouwen à la Trias Architectuur?

'Dit beslismodel vraagt om een andere blik op gebouwen: als functieloos. Een gebouw vertegenwoordigt waarde, bijvoorbeeld in de vorm van materiaal, vloeren, gevels en een dak, een comfortabele plek. Die waarde staat los van de functie. In de praktijk wordt de waarde echter bepaald door regeltjes. Als een gebouw niet voldoet aan de regels, bijvoorbeeld omdat er geen passende parkeernorm is, wordt het beschouwd als waardeloos. Maar als je het gebouw als uitgangspunt neemt, wordt er ineens veel moeglijk. Kantoren zitten vaak op strategische plekken, goed bereikbaar en met de supermarkt om de hoek. Dat vertegenwoordigt allemaal waarde. Als je die elementen meeweegt, krijg je vanzelf een ander maatschappelijk kostenplaatje en wordt herbestemming ineens interessant. Door slim gebruik te maken van de leegstand in kantoren en winkels kunnen we in 5 jaar de woningnood oplossen, zonder nieuw te bouwen.'

'WE KUNNEN IN VIJF JAAR DE WONINGNOOD OPLOSSEN, ZONDER NIEUW TE BOUWEN'

Dat is nogal veel! Waarom gaan we dan niet massaal voor transformatie in plaats van voor nieuwbouw?

'Omdat we met een economische blik naar de woningmarkt kijken. Zowel de publieke als de private sector zien nieuwbouw als het beste verdienmodel. Maar bouwen is geen economische opgave, maar een huisvestingsopgave! Je moet bouwen omdat mensen moeten wonen, niet omdat partijen eraan kunnen verdienen. Het huidige marktdenken leidt tot verkeerde keuzes. Het bouwen van nog meer eengezinswoningen lost de problemen niet op. Een Nederlander heeft meer vierkante meters tot zijn beschikking dan de gemiddelde Europeaan. Het woningtekort is dan ook een herverdelingsvraagstuk. Onze economie drijft op het groeimodel: altijd meer en groter. Dat model is niet meer houdbaar. Jan Rotmans, hoogleraar Transitiekunde aan de Erasmus Universiteit en auteur van diverse boeken over klimaatverandering en duurzame transities, is daar heel duidelijk over: de ruimtelijke transitie is een integrale opgave. 'Er is al een serieuze onderstroom in de maatschappij die vraagt om deze duurzame inrichting van de samenleving. Onderstromen zijn een signaal voor een transitie en die onderstroom gaat volgens Rotmans dan ook een bovenstroom worden. Daar moeten we op anticiperen.'

Wie moet daarvoor in beweging komen?

'Alle partijen in de bouwwereld, van architecten en aannemers tot woningcorporaties. Verandering begint met bewustwording. We moeten weg van het marktdenken en terug naar onze kerntaak: volkshuisvesting. Ook de consumenten hebben hierin een verantwoordelijkheid. De American Dream wordt gedreven door het feit dat producten ook echt gekocht worden. Wie koopt, beslist. De wooconsument heeft de macht om dingen te veranderen. Als we out of the box gaan denken, kunnen we met elkaar innovatieve, creatieve oplossingen bedenken, soms tegen de stroom in.'

Jan Wijnand Groenendaal
JWG Architecten

Wat zijn voor jou de universele waarden van onderwerpen, onafhankelijk van welke crisis (financieel, virus, stikstof et cetera) zich ook voordoet?
Ik vind het meer een architect dan een ondernemer.

Aan welke eigenschappen/vaardigheden heb je bewust gewerkt?
Op dit moment functioneer ik als architect binnen een neoliberaal economisch systeem. Achter elk project moet een haalbare businesscase zitten. Een aantal jaren geleden heb ik daarom besloten mijn creativiteit ook daarvoor in te zetten. Ook in de komende transitie naar een circulaire economie zal een businesscase een belangrijke rol blijven spelen. Interessante materie vind ik.

Wat heeft indruk gemaakt in je leven?
Dat zijn geen architectonische momenten, maar de persoonlijke ervaringen zoals de geboorte van je kinderen en het overlijden van je ouders.

Noem drie inspirerende architecten?
Antoni Gaudí, Friedensreich Hundertwasser en Howard Roark uit het boek The Fountainhead

Hoe ziet de stad van morgen eruit en wat kunt u aan die stad toevoegen d.m.v. architectuur?
Verwacht niet te veel van architectuur. Mijn opa en oma hadden een melkwinkel overgenomen in wat toen een nieuwbouw arbeiderswijk was. Tegenover hen een groentewinkel en kolenhandel en op de volgende hoek een slager. Dat was rond 1930. Inmiddels is door bouw tot architectonisch monument verheven. Helaas zijn alle voorzieningen verdwenen. De architectuur wordt geconserveerd, de sociale structuur is verdwenen.

Hoe geef je vorm aan de nieuwe stad?
De kwaliteiten van het bestaande gebruiken om een nieuwe stad te maken. Zo ziet mijn Stedelijk Nieuwe Stad eruit.

Wat maakt een stad, tot een stad?
Ik was in de metropolis Monte Alban in Mexico. Een ruine van een stad die in 750 AC volledig/heel verlaten is en pas in 1930 door een Mexicaanse archeoloog is ontdekt. Ik besefte daar dat de bewoners de stad maken.

Wat is jouw favoriete stad en waarom?
Dat is eenstad de laatste stad waar ik geweest ben. Dat komt doordat je een bepaalde wijk, park of plein hebt gezien. Ik denk dan aan de wijk Ravigli in Milaan, Jackson Park aan Lake Michigan in Chicago of Shanghai French Concession.

Wat typeert jouw stijl van architectuur?
Een architectuur stijl is erg aan zijn tijd gebonden en bijkt eigenlijk niet duurzaam. Ik zou voor "Opvallend Ooopvallend" gaan.

Welke ondernemer bewonder je het meest?
De Braziliaan Ricardo Semler is rijk geworden door zijn personeel gelukkig te maken. Voor Joost Nuuta van Joost: Zorgt in Nederland is dat helaas niet gelukt.

Wat is jouw ultieme doel als ondernemer?
Zoals gezegd, ik voel me meer een architect dan een ondernemer.

Wat zijn je favoriete architectonische gebouwen?
De transformatie van de oude cementfabriek aan de rand van Barcelona (1975) waar Ricardo Bofill zijn kantoor in vestigde, heb ik als student al poëtisch gevonden. Dit zou op dit moment een super hippe hotspot kunnen zijn. Hij was zijn tijd dus 45 jaar vooruit.
De Unité d'Habitation (1952) van Le Corbusier in Marseille is een prachtig voorbeeld van een verticale stad. Ook daar kunnen wij nog heel veel van leren.

Wanneer ben je succesvol?
Als je er in slaagt hoofd, hart en handen te verbinden.

Welk vraagstuk houd je het meeste bezig?
Ik heb geen overall levensmotto.
Momenteel lees ik De Ambachtsman van Richard Sennett en ik heb net Omarm de Chaos van Jen Rotman en Mischa Verheiden uit, dat houd me dan bezig.

Heeft deze Covid pandemie jou nog nieuwe inzichten gegeven?
Geen nieuwe, maar deze tijd heeft wel inzichten bevestigd: kies voor lokaal, net als tijdens de financiële crisis van 2008, heeft het marktdenken ons in de steek gelaten, het verschil tussen "The Haves and the Have Nots" is nog duidelijker geworden.

Wat wil je als architect nalaten aan de volgende generatie?
Die vraag past totaal niet bij mij.